

Rámec hercova výkonu tvoří výprava scény. Stalo se zvykem, že o uspořádání scény i na menších jevištích ochotnických stará se výtvarník. Do jeho rukou vkládá se starost jak o dekoraci scény, její barevné sladění, osvětlení, tak i o kostymy herců. Skutečnost často ukazuje, že je to mnoho starostí pro jedince, i když předpokládáme nejlepší vůli a odborné znalosti. Doporučila bych proto všem ochotnickým spolkům pamatovati na kostymního poradce nebo poradkyni, kteří by spolupracovali s výtvarníkem. Těmto kostymním poradcům především, jakož i všem ochotníkům náleží několik připojených rad a pokynů pro hry z prostředí historického.

V každé době a u každého národa bylo odívání ovlivněno zaměstnáním lidu, jeho vztahem k náboženství, umění, jakož i jeho zdatností výrobní a obchodní. Podle těchto směrnic se šat měnil stříhově, barevně i účelově.

Stříhově nejjednodušší šat nosili Řekové a Římané v době předkřesťanské. Jejich jednobarevné chitony a tuniky byly na ramenou spínány, v pase přepásány a různě dekorativně řaseny. Pro ochotníka je to kostym, který si může snadno i sám pořídit, protože obdélník asi 120 × 150 cm, u žen 150 × 160 cm měkké, nevzorované látky spínáním a přepásáním nikterak neutrpí a je tudíž i jinak upotřebitelným. Podobně i vycházkový přehoz, Řeky nazývaný hymation, Římankami palla (rozměr přibližně 1 × 2½ až 3 m). Méně snadné by asi bylo opatření rozměrného oválu na římskou togu, odznak to plnoprávného občana, ač i ona se na postavu jen aranžovala. Při všech částech jmenovaného antického oděvu musí ochotník bezpodmínečně si oblékání nacvičiti. Víme přece, že tito starověcí národové pokládali za samozřejmé cvičiti dorůstající mládež v tom, aby si osvojila dovednost ladně si upravit šat.

Ozdobou oděvu byly spony, jimiž se chiton a tunika spínaly. Bývaly z drahých i levnějších kovů, vytepané neb z jemného filigranu, ozdobené kamei nebo gemou. Podobně byly pracovány i naušnice, náramky, čelenky a j. šperky. Jednobarevná látka oděvů řeckých byla na okraji ozdobena výrazným lemem ve tvaru meandru, palmety neb perlovce. Šat Římanů byl bez ozdobných lemů. Purpurové pruhy, různě umístěné na okraji, vpředu od krku dolů a p. byly odznakem určité hodnosti úřední.

Bílá toga s úzkým purpurovým pruhem byla vyhrazena státním hodnostářům. Triumfující vojevůdce a caesarové nosili togu buď zlatem zdobenou neb purpurovou. Smuteční toga bývala tmavě hnědá, šedá neb černá. Teprve za dob císařství pokládána za smuteční barvu též bílá. Vznešené Římanky rády nosily dvě tuniky, vrchní nazývaly stolou. Ta byla mnohdy z pestrých látek orientálního původu.

K antickému oděvu vezme si ochotník vždy jednoduché sandály s vázáním přes kotníky, případně až pod kolena.

Klobouků plstěných používali jen na dlouhé cesty, slaměných jako ochrany při pracích zemědělských. Jinak chodili prostovlasí, jen Římanky si rády přes účes přehazovaly cíp závoje pally. Opravdu vkusné a slušivé byly účesy této doby a je velkou škodou pro celkový ráz výpravy i pro herečku samu, když se jim vyhýbá, ať jsou důvody jakékoli.

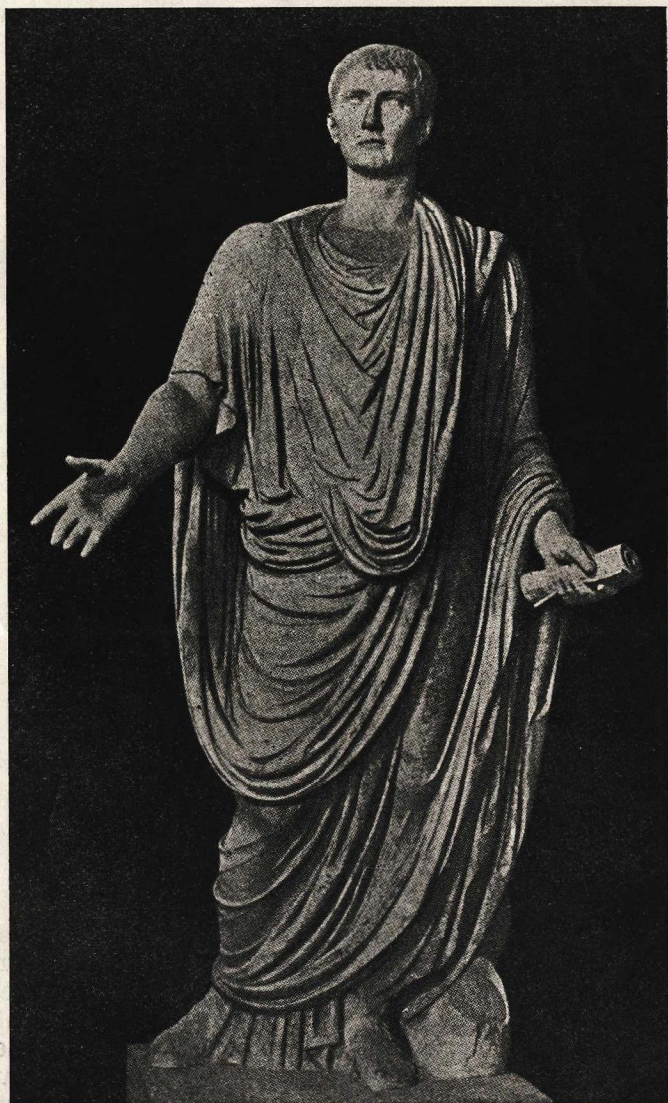
Ve hrách z antického prostředí vystupují často též otroci, kteří mají míti oděv buď pracovní, t. j. i u žen krátká tunika jen ke kolům, neb oděv egyptský, hebrejský, sýrský neb jiných porobených kmenů. Pro některé kusy bývá potřebné též obléci římského vojáka. Ti nosili kratičkou tuniku, hrud' zakrývali koženým neb kovovým náprsníkem. U vojevůdců s bohatou tepanou výzdobou. Krátký čtvercový plášť, pallium, spínali na jednom rameni. Na hlavě nosili přilbu.

V divadelních hrách z doby Augustovy a pozdější má býti šat již po stranách sešitý a méně řasený. Tak dostáváme se ke kostymu stříženému, který si bude ochotník spíše vypůjčovati. Tu více potřebuje znáti jeho jednotlivé části a jejich způsob oblékání.

Římský název tunika vžil se tak, že používáno jej ještě v pozdním středověku k označení základního šitého oděvu s úzkými, dlouhými rukávy. Tato středověká tunika měla jednotný střih přeloženého obdélníku s krčným výstřihem a rozparečkem na prsou. Délka její řídila se zaměstnáním a hodností nositelovou. Stará vyobrazení nás poučují, že lid dělný a vojáci měli ji krátkou asi pod kolena, osoby starší, hodnostáři světští i církevní a ženy nosili ji až ke kotníkům. Tunika byla vždy přepásána buď opaskem koženým, tkaným, vyšívaným nebo alespoň šňůrou. Zhotovovala se z látek lněných neb těžších vlněných. Zámožnější nosili ji často z látek vzorovaných, vesměs byzantského původu. Lemy tuniky, t. j. dolejší okraj, ukončení rukávů a okraj výstřihu byly ozdobeny pásy, našitými z jiné, drahocennější látky neb těžce vyšité zlatem a stříbrem.

Ke hrám, spadajícím svým dějem do prvního tisíciletí, u nás

Socha
císaře
Augusta
v Lateráns-
ském
museu
v Římě



ještě i za prvních Přemyslovců, oblékne si herec tuniku, podobající se této popsané a nohy obtočí pruhem soukenné látky, podobně jako ovinovačkou. Nepoužívejte trikotu, ten se nosil až v době



Rímský vojevůdce

(Britské museum v Londýně)

mnohem pozdější. Ženám nahražovala popsaná tunika prádlo, byla jim jediným oděvem pracovním a domácím. K slavnostním příležitostem ženy vznešených rodů oblékaly ještě jednu tuniku kratší, jen ke kolenům, s dlouhými a širokými rukávy. Divadelní kostým má obvykle obě, spojené v jeden šat, ale pozor, aby pod širokými, otevřenými rukávy byl vždy úzký rukáv spodní tuniky. Nahá ruka v této době byla pokládána za výraz pohanské nestoudnosti.

Mužové i ženy přehazovali přes ramena čtvercový nebo polokruhový plášť. Na prsou se spínal velkou, ozdobně pracovanou sponou.